Země

PŘI POHLEDU ZE SATELITU SE EGYPT JEVÍ JAKO ROZLEHLÁ BÍLOŽLUTÁ PLOcha rozpůlená jedinou tmavomodrou žilkou, která se před ústím do moře rozprostírá do vějířovité delty. V tomto jediném pohledu se projevuje celá pravda často opakovaného rčení: „Nil znamená Egypt". Země zaujímá v celém prostoru tohoto regionu plochu asi 1 000 000 km², avšak tisíce let její civilizace, dějin a starověkých památek se soustřeďují do jediné životodárné nitky života, do údolí Nilu.

Nil pramení ve dvou místech východní Afriky, obě ramena tvoří soutok v Súdánu a jeho vody protékají územím o délce 6 650 km, než vyústí do Středozemního moře. Na sever od Chartúmu, hlavního města Súdánu, tvoří široký zákrut tvaru S, pouze v Egyptě teče Nil téměř rovně, od jihu (Horní Egypt) směrem k moři do severní části země (Dolní Egypt). Od Asuánu severním směrem ke Káhiře tvoří řeka příkopovité údolí lemované pásem velmi úrodné zemědělské půdy, který se postupně rozšiřuje až do šířky 19 km. Tento úrodný pás je darem Nilu. Každoročně od začátku května, po silných sezónních deštích na Etiopské vysočině, začala hladina řeky stoupat a svého maxima dosahovala v srpnu. Před dokončením první přehradní hráze v Asuánu v roce 1902 bývalo každý rok v září celé území egyptského údolí Nilu zaplaveno vodou. Když po několika týdnech voda opadla, zanechala po sobě silnou, úrodnou, bahnitou náplavu, do které mohli rolníci zasévat obilí. Řecký zeměpisec Hérodotos napsal v pátém století před naším letopočtem: „Tento lid sklízí úrodu s vynaložením daleko menšího úsilí než kdokoliv jiný na světě." Protože se však tento dobrý osud nepovažoval za zaručený, kněží starého Egypta příležitostně shazovali z útesů v Asuánu do řeky panny, aby se touto obětí zajistily hojné záplavy. Dnes však mohou mladé ženy v Horním Egyptě spát již bez obav, protože řízení vodního hospodářství dávno není přenecháno bohům. Ukončení výstavby Vysoké hráze v sedmdesátých letech minulého století a vznik obrovské Násirovy přehrady umožnily poprvé v historii, aby regulaci ročních záplav prováděl člověk. Bohužel, výstavba přehrady přinesla i řadu negativních vedlejších důsledků, z nichž nejzávažnějším je snížení úrodnosti půdy a tím i zemědělské produkce, protože každoroční záplavy ustaly.

Nikde jinde nejsou tyto problémy tak zřetelné jako v deltě Nilu, bohaté, rovinaté, jasně zelené deltě, která se rozprostírá na sever od Káhiry. Byla vytvořena Nilem, který se zde ve starověku rozvětvoval do více než sedmi ramen. Dnes se vody Nilu soustřeďují do dvou hlavních proudů, do Damiettského ramene na východě a Rosettského ramene na západě. Protože se obyvatelstvo musí uživit, patří Egypt mezi země s nejintenzivnějším zemědělstvím. Rolníci sklízejí úrodu třikrát ročně, první sklizní je bavlna, kukuřice, rýže a pšenice. Klima je také příznivé pro mnoho odrůd ovoce a zeleniny, od hrášku přes hrozny až k palmám s bohatou úrodou datlí. Když jedete vlakem napříč deltou, máte pocit, že projíždíte rozlehlými a bohatými zahradami Edenu. Této bohaté sklizně využívají zámořské země, protože nejlepší výrobky jsou z Egypta exportovány do zahraničí. Vede k tomu životní nutnost získat tvrdou měnu. Například jahody, hlavní místní plodina, se prodávají z větší části do Evropy, a to v takovém měřítku, že je prakticky nemožné najít je na místním trhu. Protože již nedochází ke každoročním náplavám čerstvé úrodné černozemě, začínají se nadměrně používat umělá hnojiva, což vede ke zvyšování salinity půdy. Navíc leží severní delta velmi nízko nad hladinou moře a je kousek po kousku pohlcována Středozemním mořem. Ve snaze zabránit tomuto trendu se v současné době provádějí na pobřežních salinách rekultivace zemědělské půdy.

Když vystoupáme balonem vzhůru, je překvapující vidět zřetelné rozdělení země na obdělávanou půdu a poušť po celé délce údolí Nilu. Není vidět žádný postupný přechod nebo pozvolnou přeměnu, je to ostrá přesná čára, zelená na jedné straně a žlutá na straně druhé. Obdělávaná půda znamená život, je však jen malou zemní překážkou rozšiřování pouště, za

Teplovzdušný balon se vznáší nad Thébskou pahorkatinou, která je kolébkou východu slunce

ní již všude vládne jen písek. Egypt je vlastně jedna velká pouštní vrchovina rozdělená nerovnoměrně Nilem na rozsáhlou Západní poušť a Východní poušť.

Západní poušť zaujímá dvě třetiny plochy Egypta a má rozlohu asi 680 600 km^2. Pokud si na mapě odmyslíme politické hranice, rozprostírá se přímo napříč horní částí severní Afriky, kde je známější pod jménem Sahara. Přestože je tato poušť sužovaná extrémními teplotami, je neplodná a odstrašující, není úplně bez života. Větrem tvarované prolákliny umožňují, aby se na povrch dostávala voda, která umožnila vytvoření šňůry oáz s obdělávanou půdou. Tyto zelené ostrovy jsou osídleny již tisíce let a již ve staroegyptských obdobích prosperovaly jako důležitá místa odpočinku na obchodních stezkách mezi Egyptem a sousední Libyí. Před nedávnem se egyptská vláda pokusila o další rozvoj těchto oáz v rámci projektu „Nové údolí", který je zamýšlen jako oblast alternativního osídlení vedle údolí Nilu. Od roku 1950

existují pobídky pro rolníky nevlastnící žádnou půdu a pro městské rodiny, aby se vystěhovaly do těchto oblastí pouště. V roce 1990 byly zahájeny velké plány na výstavbu kanálů a zakládání oáz u Násirova jezera, aby se sem přilákal průmysl. Práce na tomto faraónském projektu, známém jako kanál Toška, měly být již zahájeny – z finančních důvodů však zřejmě nebudou nikdy realizovány. Prozatím je oblast Západní pouště nadále obydlena jen minimálně.

Majitel rýžové farmy u Tanisu v deltě sleduje ze stínu slunečníku dělníky na rýžovém poli

Ve srovnání se svým západním sousedem se daleko menší Východní pousť rozprostírá mezi údolím Nilu a pobřežím Rudého moře. Není zde ani písek, ani duny, je charakterizována svým kamenitým, hornatým povrchem a rozsáhle rozčleněnými koryty wádí (suchá koryta řek). Je téměř neobydlená, kromě několika malých přístavů roztroušených podél pobřeží

Rudého moře, jako jsou Kusér a Bereniké, které leží na antické obchodní cestě mezi údolím Nilu, Jemenem, jižní Afrikou a zámořím. Přes tyto přístavy dováželi faraóni exotické koření, živé slony a otroky. Na oplátku mohli nabídnout nerostné bohatství z pohoří Východní pouště – zvláště zlato. Později začali v této oblasti Římané těžit porfyry, masivní růžové kameny, které vytesávali do bloků, přepravovali na valnících k Nilu a zasílali do Říma, kde byly velmi ceněny kameníky a sochaři jako surovina nejvhodnější pro imperiální busty.

Oblast zůstává i dnes pustá, a proto si většina návštěvníků a Egypťanů přeje vidět Východní poušť pouze z okna klimatizovaného autobusu, když projíždí starodávnými trasami karavan mezi Nilem a pobřežím.

Sinajský poloostrov odděluje Afriku od Asie. V podstatě je to pokračování Východní pouště, která byla odtržena asi před 40 miliony let, když se africká a arabská kontinentální deska od sebe začaly vzdalovat. Tento tektonický posun vytvořil mělký Suezský záliv a daleko hlubší záliv Akabský. Tento záliv tvoří

součást Údolí velkého riftu, který je vrouben řadou řek, zálivů a jezer a rozprostírá se od Mrtvého moře podél východního pobřeží Afriky k Mozambiku na ploše asi 6 400 km². Jižní Sinaj je pokryta vyprahlým pohořím, ve kterém se nalézá i nejvyšší hora Egypta Hora sv. Kateřiny (Džebel Katrín), vysoká 2 642 m. V hlubokých údolích mezi vrcholy je sporá vegetace sotva dostačující na obživu široké palety divoce žijící zvěře včetně vzácného leoparda sinajského. Na sever se rozprostírá vrchovinná oblast sbíhající ke Středozemnímu moři s tradičně řídkým osídlením, výjimkou jsou kočovné beduínské kmeny. Egyptská vláda zde nechala vybudovat nové vodovodní potrubí na přívod čerstvé vody z oblasti Suezského průplavu, kanál Al-Salam. Od roku 1980 tak byla pro turistiku vytvořena nová turistická střediska po celé délce jižního a východního pobřeží poloostrova. ■

Vzrušující romantika románu Lawrence of Arabia přežívá dodnes v rozsáhlých písečných oblastech Západní pouště